

KÜRESEL ÇEVRE FONU (GEF) KÜÇÜK DESTEK PROGRAMI (SGP)

1. KAPSAM

1.1. Küresel Çevre Fonu (GEF)

Küresel Çevre Fonu (Global Environment Facility - GEF), 1992 yılında **BM Çevre ve Kalkınma Konferansı** sonrası, küresel çevre sorunlarıyla mücadele etmek ve Birleşmiş Milletler Biyolojik Çeşitlilik ve İklim Değişikliği Sözleşmelerine taraf olan ülkelerde bu sözleşmelerin uygulanmasına destek olmak temel hedefiyle oluşturulmuştur.

GEF'in uygulayıcı kurumları Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ve Birleşmiş Milletler Çevre Programı'dır (UNEP).

1.2. GEF Küçük Destek Programı (SGP)

Küçük Destek Programı (SGP), Küresel Çevre Fonu'nun (GEF) dünya çapında uygulanan sivil toplum destek programıdır.

SGP, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından uygulanır ve küresel çevre sorunlarına yerel çözümler geliştiren sivil toplum kuruluşlarına (STK) destek sağlar. Odak alanları, **biyoçeşitliliğin** korunması ve sürdürülebilir kullanımı, **iklim değişikliği** ile mücadele, **toprak bozulmasının** önlenmesi ve **uluslararası suların** korunmasıdır.

SGP, doğa tahribinin hepimizi tehdit ettiği ancak, genelde hassas ekosistemlerde yaşayan ve geçimleri doğal kaynaklara bağlı olan **yoksulların daha çok risk altında** olduğu gerçeğinden yola çıkmaktadır.

Doğa koruma ve yenileme amacına yönelirken, insanların refahı ve geçim kaynaklarını da gözetilen projelere **mali ve yönetsel destek** veren SGP, toplumsal hareketin hem insan, hem de doğanın ihtiyaçları arasındaki ince dengeyi koruyabileceğini göstermektedir.

2. TÜRKİYE'DE SGP

SGP Türkiye'de, 1993 yılından bu yana en fazla 50,000 USD ve ortalama 25,000 USD'lik **küçük fonlarla** 100 civarında projeye destek sağlamıştır.

Proje alanları

Küresel çevre sorunlarının ancak yerel ölçekte halkın katılımıyla çözülebileceğinden yola çıkan SGP, yerel koruma çalışmalarını ve sürdürülebilir doğal kaynak kullanımını teşvik eden projeleri desteklemektedir.

SGP projeleri tüm ekosistem tiplerinde – kurak ve yarı kurak, kıyı ve deniz, tatlı su, orman ve dağ – **küresel önemi olan biyoçeşitliliğe** yönelik tehditler üzerinde çalışmaktadır. Tarımsal açıdan önemi olan biyolojik çeşitliliğin ya da kısaca agro-biyoçeşitliliğin yerinde korunması da çalışma alanları arasındadır.

SGP **uluslararası sular** odak alanında, karasal kaynaklı kirliliği azaltma amaçlı toprak yönetimi uygulamalarını iyileştirme ve kimyasal gübre kullanımını azaltma, sucul biyoçeşitlilik için kritik yaşam alanlarında ekolojik bozulmayı engelleme; aşırı balıkçılık ve fazla tatlusu çekimi gibi sürdürülemez kaynak kullanımını önleme projelerine destek sağlamaktadır.

Toprak Bozulması odak alanında, SGP desteği, toprak bozulmasına yönelik olarak, sürdürülebilir arazi yönetimi yolu ile yerel insanların geçimlerinin ve ekonomik refahlarının iyileştirilmesi için yerinde müdahaleleri ve ekosistem dengesini, işlevlerini, ve hizmetlerini korumayı veya yeniden kurmayı kapsar.

SGP, **iklim değişikliği** ile mücadele odak alanındaki projelerde enerji tasarrufu konusuna öncelik vermektedir. İklim değişikliği mücadelesi ile toprak kaybının önlenmesini ilişkilendiren projeler de SGP'nin öncelikleri arasındadır: Kırsalda faydanın dağıldığı yenilenebilir enerji projeleri (aydınlanma, sıcak su, yemek pişirme için güneş enerjisi, rüzgar, biyogaz biyokütle enerjisi kullanımı); yakacak odunun sürdürülebilir olmayan kullanımını azaltmaya katkıda bulunan enerji etkinliği projeleri (odun ve kömür ocaklarının etkinleştirilmesi); bozulmuş toprakları iyileştiren biyoyakıt çalışmaları ve sürdürülebilir yollarla biyokütle üretimi, hasatı ve kullanımı. "Temiz ulaşım" da SGP'nin destek verdiği konular arasında.

- **Biyolojik çeşitlilik:**

Zengin biyolojik çeşitlilik alanlarında koruma, yönetim ve sürdürülebilir kullanımı hedefleyen projeler SGP kapsamında desteklenmektedir.

Temel olarak proje alanının biyo-çeşitlilik açısından dünya çapında öneme sahip olması gerekmektedir. Buna göre aşağıdaki unsurlardan en az biri proje alanını tanımlıyor olmalıdır:

- Alan "sıcak nokta"dır; yani endemik, nesli tehlike altında veya ender türlerce yoğundur ve bunlar tehdit altındadır;
- Alanda tür zenginliği yüksektir;
- Alanda ekosistem bütüncül olarak yoğun tehdit veya risk altındadır;
- Alan göç eden türler için önemlidir;
- Proje alanı veya konusu uluslararası sözleşmelerin, anlaşmaların, kanunların (CITES, RAMSAR, IUCN Red Data Book gibi) kapsamındadır.

Aşağıdaki tablo, odak alanın kapsamı ve bu alanda desteklenebilecek faaliyet örneklerini içermektedir:

Uygulama Alanı	Tanım	Proje faaliyetlerine örnekler
Uygulama Programı # 1. Kurak ve Yarı-Kurak Ekosistemler	Yoğun toprak kullanımının ve çölleşmenin biyoçeşitliliği tehdit ettiği kurak bölge ekosistemlerinde (otlaklar da dahil) ve Akdeniz tipi ekosistemlerde biyoçeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımı projeleri	<ul style="list-style-type: none">• Uluslararası koruma önceliği olan türler ve habitatlar düzeyinde biyolojik çeşitlilik envanter çalışması• Biyoçeşitlilik üzerinde önemli olumsuz etkileri olan veya olması olası süreçlerin ve faaliyet kategorilerinin belirlenmesi;• Biyoçeşitliliğin korunması amaçlı olarak, sürdürülebilir kaynak kullanımın yöntemleri geliştirilerek toprak bozulmasının önlenmesi ve kontrolü;• Koruma alanlarında ve civarında doğal yaşam ortamlarının ve ekosistemlerin korunması;• Dünya çapında önemli olan biyolojik çeşitlilik alanlarında ve çevresinde doğal kaynaklara baskıyı azaltacak alternatif gelir kaynaklarının geliştirilmesi;• Yerleşim alanlarının çevresinde bozulmakta olan doğal alanların rehabilitasyonu;• Biyoçeşitliliğin (tarımsal biyoçeşitlilik dahil) korunması ve sürdürülebilir kullanımında uygun geleneksel bilgi ve uygulamaların korunmasını ve teşviki için kapasitelerin

Uygulama Alanı	Tanım	Proje faaliyetlerine örnekler
Uygulama Programı # 2. Kıyı, Deniz ve Tatlı Su Ekosistemleri	Kıyı, sulakalan, haliç, deniz ve tatlı su ekosistemlerinde biyoçeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımı projeleri	<ul style="list-style-type: none"> geliştirilmesi. Uluslararası koruma önceliği olan türler ve habitatlar düzeyinde biyolojik çeşitlilik envanter çalışması; Biyοçeşitlilik üzerinde önemli olumsuz etkileri olan veya olması olası süreçlerin ve faaliyet kategorilerinin belirlenmesi; Deniz ve ırmak kıyısındaki alanlarda insan ve çevre için bütüncül yönetim planlarının geliştirilmesi; Zengin biyoçeşitlilik alanları ve koruma alanları üzerindeki baskıyı hafifletmek için, kıyı, sulakalan, deniz ve tatlı sularda biyoçeşitliliği koruyan, toplum-tabanlı alternatif gelir kaynaklarının geliştirilmesi. Yerel katılım ve yönetimle, çevresel açıdan sürdürülebilir ekoturizm programlarının geliştirilmesi.
Uygulama Programı # 3. Orman Ekosistemleri	Korunan orman alanlarında toplum-tabanlı sürdürülebilir faaliyetleri destekleyen; ve tarım-orman entegre arazi yönetimi kapsamında sürdürülebilir orman kullanımı yöntemlerini kanıtlayan ve uygulayan projeler	<ul style="list-style-type: none"> Biyοçeşitlilik üzerinde önemli olumsuz etkileri olan veya olması olası süreçlerin ve faaliyet kategorilerinin belirlenmesi; Orman biyoçeşitliliğine ilişkin envanter çalışması ve doğal kaynakların geleneksel sürdürülebilir kullanımına ilişkin araştırma; Korunan orman alanları civarında korumanın ve kalkınmanın entegrasyonunun desteklenmesi; Sürdürülebilir orman yönetiminde katılımcı yöntemlerin geliştirilmesi; Dünya çapında önemli olan biyolojik çeşitlilik alanlarında ve çevresinde doğal kaynaklara baskıyı azaltacak alternatif gelir kaynaklarının geliştirilmesi; Kereste dışındaki orman ürünlerinin sürdürülebilir üretiminin ve kullanımının özendirilmesi; Yerel katılım ve yönetimle, çevresel açıdan sürdürülebilir ekoturizm programlarının geliştirilmesi.
Uygulama Programı # 4. Dağ Ekosistemleri	Artan insan baskısı ve bozulma tehdidiyle karşı karşıya olan alanlarda biyoçeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımı projeleri	<ul style="list-style-type: none"> Uluslararası koruma önceliği olan türler ve habitatlar düzeyinde biyolojik çeşitlilik envanter çalışması; Biyοçeşitlilik üzerinde önemli olumsuz etkileri olan veya olması olası süreçlerin ve faaliyet kategorilerinin belirlenmesi; Dağ yamaçlarında sürdürülebilir arazi kullanım uygulamalarının teşvik edilmesi; Yerel katılım ve yönetimle, çevresel açıdan sürdürülebilir ekoturizm programlarının geliştirilmesi.
OP 13: Tarımsal Önemi Olan Biyolojik Çeşitliliğin Korunması ve Sürdürülebilir Kullanımı	Tarımsal ekosistemlerde ve onların diğer ekosistemlerle iç içe oldukları alanlarda, tarımsal sistem ve uygulamaların biyolojik çeşitlilik üzerindeki olumlu etkilerinin artırılması, olumsuz etkilerinin ise hafifletilmesi; gıda ve tarım için halihazırda değerli kabul edilen veya potansiyel değeri olan genetik	<ul style="list-style-type: none"> Tarımsal öneme sahip biyolojik çeşitliliğin, bitki, hayvan, böcekler, mikro-organizmalar, ve evcilleştirilmiş türlerin yabani atalarının ve bunların gen havuzlarının sürdürülebilir yönetimi ve kullanımı¹; Tarımsal önemi olan biyoçeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımıyla ilişkili yerel bilgi, buluş ve uygulamaların devamı için yerel toplulukların kapasitelerinin geliştirilmesi; Yerel toplulukların tohum bankaları ve biyolojik çeşitlilik kayıtları yoluyla bitki ve hayvan agrobioçeşitliliğinin <i>In-situ</i> (verinde) korunması.

¹ Yüksek çeşitlilikte ürün genetik kaynağı bölgesi olarak pek çok bölge belirlenmiştir. Bunlar Rus Botanist N.I. Vavilov'ın ismini alarak Vavilov Çeşitlilik Merkezleri olarak anılırlar. Ürün genetik çeşitliliği merkezlerinin - Akdeniz, Meksika Yüksek bölgeleri, Orta Çin, ve Kuzey Andes dahil – karakteristik özellikleri arasında uzun tarımsal tarihleri, ekolojik çeşitlilikleri, dağ alanları, kültürel çeşitlilikleri ve sık orman alanlarının azlığı vardır. Bu alanlar ürünlerin ilk kültüre alındıkları veya evcilleştirildikleri yerde olmayabilirler; buğday ve arpa güneybatı Asyada kültüre alınmış olmakla beraber, şu anda varyete çeşitliliği Etiyopya'dadır; domatesin anavatanı kuzeybatı Peru iken, en büyük kültüre alınmış varyete çeşitliliği Meksika'dadır." Kaynak: <http://www.wri.org/biodiv/foodcrop.html>.

Uygulama Alanı	Tanım	Proje faaliyetlerine örnekler
	<p>kaynakların korunması ve sürdürülebilir kullanımı; ve genetik kaynakların kullanımından doğan faydaların hakça ve eşitçe paylaşımı projeleri.</p> <p>Kaynaklar: Uygulama Programı 13. Tarımsal Önemi Olan Biyolojik Çeşitliliğin Korunması ve Sürdürülebilir Kullanımı http://www.gefweb.org/Operational_Policies/Operational_Programs/OP_13_English.pdf GEF Güney Afrika Tarımsal Koruma Projesi http://www.nbi.ac.za/consfarm/cfindex.htm GEF Yerli Türlerin ve Yabani Atalarının Korunması Projesi, Vietnam http://www.gefonline.org/projectDetails.cfm?projID=1307 Agro-ekoloji http://www.agroecology.org/.</p> <p>Agro-ekoloji terimler sözlüğü: http://www.agroecology.org/glossary/index.htm</p>	<p>biyoçeşitliliğinin <i>In-situ</i> (yerinde) korunması.</p> <ul style="list-style-type: none"> Gıda güvenliği ve biyoçeşitlilik için yerel ve küresel önemi olan kültüre alınmış yerli varyetelerin² korunması için geleneksel tarım yöntemlerinin etkinliğinin iyileştirilmesi; Ürün ve hayvanların yabani atalarının önemli bir kısmının korunduğu koruma alanlarının oluşturulması ve yerel halkın etkin katılımı ile yönetimi; Sürdürülebilir agroekolojik gelişme için önemli Gramineae ve benzeri ürün, yem bitkisi, ve bunlarla ilişkili böcek ve arthropodların korunması.
<p>Toprak Bozulması: Projelerde ayrıca, toprak bozulmasıyla mücadele kapsamında kurak, yarı-kurak ve Akdeniz-tipi ekosistemlerde kaynakların sürdürülebilir kullanımının teşvik edilmesi ve biyoçeşitliliğin korunması; çölleşmenin önlenmesi; orman tahribinin önlenmesi ve orman kaynaklarının sürdürülebilir kullanımının ve yönetiminin teşvik edilmesi faaliyetleri de kapsanacaktır.</p>		

• **Toprak Bozulması**

SGP projeleri, insanların geçimlerinin ve ekonomik refahlarının iyileştirilmesine bir katkı olarak, sürdürülebilir arazi yönetimi ile, ekosistem dengesi, işlevleri ve hizmetleri üzerindeki olumsuz etkilerin ve bunların sebeplerinin azaltılmasına yönünde çalışır.

Aşağıdaki tablo, odak alanın kapsamı ve bu alanda desteklenebilecek faaliyet örneklerini içermektedir:

Uygulama Alanı	Proje faaliyetlerine örnekler
Uygulama Alanı	Proje Faaliyetlerine Örnekler
Uygulama Programı 15 Sürdürülebilir Arazi Yönetimi	<p>Sürdürülebilir tarım Sürdürülebilir tarım uygulamaları yağışa bağlı tarımın verimini geliştirebilir ve destekleyebilir. Bunların içeriği;</p> <ul style="list-style-type: none"> Riski azaltmak için ürün çeşitlendirme; Yüksek verimli ve kuraklığa dayanıklı varyetelerin tanıtımı;

² Kültüre alınmış yerli varyeteler, bir türün geleneksel doğrudan seçim metodu ile üretilmiş yerel adapte edilmiş soyudur. Yerli varyeteler ürünlerin, yerel çevre koşullarına, yerel kullanımlara (özel tarifler, saklama yöntemleri vb.) ve kültürel uygulamalara göre çiftçiler tarafından geliştirilen türleridir.

Uygulama Alanı	Proje faaliyetlerine örnekler
	<ul style="list-style-type: none"> • Karma ürün sistemleri benimseme; toprak besinlerinin döngüsü için ürün rotasyonu; • Su hasatı; ve krediye ulaşımın kolaylaştırılması, genişletilmesi ve pazarlama hizmetleri. <p>Sulanan tarım alanları için, sürdürülebilir tarım uygulamaları şunları içerebilir;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Geniş sulama sistemlerinden, kullanıcı grupların daha kolay yönetebilecekleri küçük ölçek sistemlere geçiş; • Su basmalarını ve tuzlanmayı önlemek için drenajın geliştirilmesi; • Suyun etkin kullanımının iyileştirilmesi; ve • Bütünü zararlı mücadeleleri gibi yöntemler de dahil, gübrelerin ve diğer tarımsal kimyasalların akılcı kullanımı. <p>Tamamlayıcı ek pilot veya uygulamama faaliyetleri şunları içerebilir;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Toprak yapısının dengesini olumsuz yönde etkilemeyen, gelişmiş ekim yöntemleri benimsemek; • Su veya rüzgar erozyonunu durdurmak için rüzgar kırıcılar, tampon şeritler ve filtre edici şeritler yapmak; • Hidrolojik akışların istikrarı için, deniz veya nehir kıyılarındaki sulakalanların tarımdan korunması veya rehabilitasyonu; • Ürün kayıpları riskini azaltmak için, yerel iklim ve toprak şartları değişimlerine uyumlu yerli ürün varyetelerinin tanıtımı; ve • Toprak ve su korumayı etkinleştirmek için tarımsal atık yönetiminin geliştirilmesi. <p>Bu müdahalelerin biyolojik çeşitliliğin korunması; toprak karbonunun tutulması ve karbon salımının azaltılması yönünde artı faydaları olacaktır.</p> <p>Sürdürülebilir çayır / otlak yönetimi Çayır ve meraların ekonomik verimliliğin geliştirilmesi ve devamlılığı için temel faaliyetler şunları içerebilir;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bir otlak veya çayırın taşıma kapasitesini aşmamak için hayvan varlığının yoğunluğunun azaltılması; • Bir alanda yüksek hayvan yoğunlaşmasını önlemek için su noktalarının dağıtımı; dönüşümlü otlatma sistemlerinin benimsenmesi; ve • Krediye, veterinerlik ve pazarlama hizmetlerine ulaşımın iyileştirilmesi. <p>Tamamlayıcı ek pilot veya uygulamama faaliyetleri şunları içerebilir;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Geçerli geleneksel otlak yönetim sistemlerinin güçlendirilmesi; • Yaban hayatı – hayvancılık – tarım arasındaki çatışmaları çözücü mekanizmalar kurulması; • Otlak yönetim sistemlerinin yayılması; • Otlakların rehabilitasyonuna yönelik yerli bitkilerin ekimi; • Yerel topluluklar merkezli yangın yönetim programları geliştirilmesi; • Kayıpları en aza indirebilmek için, sert iklim olaylarına ve çevresel koşullara uyum gösterebilen yerli hayvan varyetelerinin yaygınlaştırılması;

Uygulama Alanı	Proje faaliyetlerine örnekler
	<ul style="list-style-type: none"> • Su ve rüzgar erozyonuyla mücadelede rüzgar kırıcılar kurmak; • Meralar etrafındaki orman veya ağaçlıkların korunması ve/ veya iyileştirilmesi; ve yeraltı suları beslenme alanları doğal bitki örtüsünün korunması ve/ veya iyileştirilmesi. <p>Yukarıdaki önlemler toprak ve su korumayı iyileştirirken, aynı zamanda agro-biyçeşitlilik dahil biyolojik çeşitliliğin korunmasına, karbon emilimine ve karbon diyoksit salımını azaltmaya katkı vereceklerdir.</p> <p>Sürdürülebilir orman ve ağaçlık yönetimi Orman ve ağaçlık alan yönetiminde ekonomik verimliliğin geliştirilmesi ve devamlılığı için temel faaliyetler şunları içerebilir;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Orman/ ağaçlık kaynaklarının çoklu kullanımları için topluluk merkezli yönetim ayarlamalarının geliştirilmesi; • Orman veya ağaçlık alan oluşturma; ve • Azot sabitleyici ürünler ve ürün artıkları kullanılarak toprak verimliliğinin artırılması ve bu yolla orman/ ağaçlık alanlara doğru tarımsal genişlemenin, özellikle işlemeli tarıma dönüşümün en aza indirilmesi. <p>Tamamlayıcı ek eylemler şunları dahil edebilir;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Geçerli geleneksel yerel orman ve ağaçlık yönetim sistemlerini güçlendirmeyi amaçlayan pilot veya gösterim faaliyetleri; • Bozulmuş alanların rehabilitasyonu için çok kullanımlı yerli ağaç türlerinin kullanımı; • Ekolojik olarak hassas alanların rehabilitasyonu ve korunması; • Kıyıdaş orman ve sulakalanlar ile yeraltı suyu beslenme alanlarının korunması ve/veya rehabilitasyonu; • Orman sağlığının iyileştirilmesi; işgalci yabancı türlerin kontrolü; orman envanteri, izlenmesi, değerlendirilmesi ve sürdürülebilir hasat uygulamalarının güçlendirilmesi; yakacak odun temini için doğal ormanın kullanımına alternatif olarak topluluklar için enerji ormanları oluşturulması; ve • Mansaptaki kullanıcılar için yüksek kalitede sürekli su akışı sağlamak için havza içinde, ekosistem dengesini, işlev ve hizmetlerini koruyan yerel toplulukları tazmin edecek mekanizmalar denenmesi. <p>Bu müdahaleler, biyolojik çeşitliliğin korunması, karbon tutma ve karbon diyoksit emisyonunda azalma gibi ek bazı küresel çevre faydaları da sağlayacaktır.</p>

Uygulama Alanı	Proje faaliyetlerine örnekler
<p>Toprakla mücadele ile ilişkili kapasite geliştirme: Yerelde ve ulusal ölçekte kapasite geliştirme, öncelikle sürdürülebilir arazi yönetimini desteklemek üzere uygun çevresel ve kurumsal kapasiteyi oluşturma amaçlı engellerin kaldırılmasına odaklanacaktır. Bunlar;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sürdürülebilir arazi yönetiminin ulusal kalkınma öncelikleri arasına alınması; • Arazi planlaması sistemlerinin bütünleştirilmesi. <p>Toprakla mücadeleyle ilişkili hedefli-araştırma: SGP destekli hedefli-araştırma, SGP projeleri ve programlarının kalitesini ve etkinliğini artırmaya yönelik veri, bilgi ve araçların temin edilmesini amaçlar. OP#15 altındaki hedefli araştırmaların spesifik amaçları: (a) toprak bozulmasına yol açan politika ve kurumsal yetersizlikleri daha iyi anlamak (b) yaratıcı sürdürülebilir toprak yönetimi uygulamaları ve teknolojilerini uyarlama ve kabullenmenin kolaylaştırılması.</p> <p>Hedefli-araştırma, (nöbetleşe tarıma alternatifler; çevresel hizmetlerin değerlendirilmesi yöntemleri; toprak yapısına en az etkisi olan ve toprak ve su korumasını iyileştiren ekim yönetimleri; sınırlı otlak/çayır alanlarında hayvansal üretiminin iyileştirilmesi gibi) arazi koşullarında toprak verimliliği yönetimini geliştirme amaçlı, maliyet-etkin tarımsal uygulamaları göstermeye yönelik olarak, öncelikle küçük çiftçilerle, çobanlarla ve diğer doğal kaynak kullanıcıları ve paydaşları ile işbirliğine odaklanabilir.</p>	
<p>Kaynaklar: Birleşmiş Milletler Çölleşmeyle Mücadele Sözleşmesi</p> <p>Bir Değişim Yaratmak – Yerel Topluluklardan Hikayeler (İng) http://www.unccd.int/publicinfo/localcommunities/making_a_difference.pdf</p> <p>Uygulama Programı 15. Sürdürülebilir Arazi Yönetim (İng) http://gefweb.org/Operational_Policies/Operational_Programs/OP_15_English.pdf</p>	

- **İklim değişikliği**

SGP projeleri, İklim Değişikliği ile mücadele ve değişimin zararlı etkilerinin azaltılması yönünde politik, sosyal, teknolojik, teknik, kurumsal, piyasaya dayalı ve ekonomik engellerin kaldırılmasını ve ulaşılabilir, sürdürülebilir, iklim-dostu teknolojilerin ve önlemlerin bir yörede veya bölgede yayılmasını destekler. Bu odak alan kapsamında iklim değişikliğine olumlu yönden önemli katkı sağlayan; yenilenebilir enerji kullanımı ve enerji verimliliği konularında, bilinç artırma, uygun teknoloji ve önlemlerin tanıtımı, gösterimi ve yaygınlaştırılması, yerel kapasitenin güçlendirilmesi projelerine destek sağlanacaktır. Desteklenecek projeler kapsamında uygulamaya yönelik ve toplulukların uygun teknolojilere daha az maliyetle ulaşabilmelerini hedefleyen araştırma ve geliştirme çalışmaları da yer alır.

Aşağıdaki tablo, odak alanın kapsamı ve bu alanda desteklenebilecek faaliyet örneklerini içermektedir:

Uygulama Alanı	Proje faaliyetlerine örnekler
Uygulama Programı 5: Enerji Tasarrufu ve Enerji Verimliliğinin Önündeki Engellerin Kaldırılması	<p>Uygun çalışmalar:</p> <ul style="list-style-type: none"> • yerel enerji kullanımı, verimli ve yenilenebilir enerji kaynakları üzerine topluluk tabanlı, katılımcı değerlendirmeler; • Enerji tasarrufu ve verimliliğinin bireysel, toplumsal ve küresel yararlarının anlaşılmasını, teknik bilgi eksikliğinin giderilmesini ve bu konuda eyleme geçilmesini sağlamak üzere bilgi aktarımları, kapasite geliştirici ve bilinç artırıcı çalışmalar;

Uygulama Alanı	Proje faaliyetlerine örnekler
	<ul style="list-style-type: none"> • Enerji tasarrufu ve enerji verimliliğinin önündeki engellerin kaldırılması yönünde, yerel yönetimler ve mülki idareler, topluluklar ve sivil toplum kuruluşlarına (STK) yönelik eğitim ve kapasite geliştirici etkinlikler; • Enerji tasarrufu ve verimliliği çözümlerinin konutlarda, işyerlerinde, otel, okul, hastane gibi hizmet binalarında araştırılması (mevcut durum analizi , potansiyel belirleme, ön etüd) ve uygulama çalışmaları; • yerel iklim değişimi gözlemlerini ve bilgisini de dahil ederek, iklim değişikliği ve etkileri üzerine bilgi paylaşımı, kapasite geliştirme ve bilinç artırma etkinlikleri; • Enerji içeriği yüksek ürünlerin (cam, metal, kağıt vs) yeniden kullanımı, geri dönüşümü hedefli çalışmalar.
<p>Uygulama Programı 6: Yenilenebilir Enerji Kullanımının Önündeki Engellerin Kaldırılması ve Maliyetlerin Düşürülmesi Yoluyla Özendirilmesi</p>	<p>Uygun çalışmalar:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Yerel temiz enerji kaynaklarının “biricikliğini” (kendine özgü olma durumunu)” gözönüne alacak, ülke şartlarına en uygun hukuki düzenleme, ekonomik teşvik ya da teknik uygulama modellerinin ortaya konulması çalışmaları; • teşviklerin, verimsiz ve kirlenici enerji kaynaklarından kaldırılması, verimli ve temiz enerji kaynaklarına yönlendirilmesi için savunu çalışmaları; • enerji gereksinimlerini karşılayacak yerel ya da bölgesel yenilenebilir enerji kaynakları potansiyelinin belirlenmesi, en uygun seçeneklerin ortaya konulması ve “yapılabilirlik etüdüleri” (fizibilite); • Yerel düzeyde kullanıma uygun (izole sistemler olarak) ve yerel enerji ihtiyacının karşılanmasına yardımcı olacak yenilenebilir enerji teknolojilerinin (güneş, rüzgar, biyogaz, jeotermal, mini-hidro vb.) tek başına veya hibrid sistemler şeklinde tanıtımını içeren, yerel yönetimler ve/veya mülki idareler ortaklı gösterim projeleri; • sürdürülebilirliği için teşviklerin olduğu uygun durumlarda biyogaz ve biyoyakıt gösterim projeleri; • düşük maliyetli, sürdürülebilir enerji olanakları oluşturabilmek için yerel bilgi /akademi işbirliği içinde prototip / model geliştirme ve deneme çalışmaları; • Yenilenebilir enerji kullanımının önündeki engellerin kaldırılması yönünde, yerel yönetimler ve mülki idareler, topluluklar ve sivil toplum kuruluşlarına (STK) yönelik eğitim ve kapasite geliştirici etkinlikler. <p>Toprak bozulmasının önlenmesi ile ilişkili çalışmalar:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kırsalda yenilenebilir enerji projeleri (aydınlanma, sıcak su, yemek pişirme ve su pompalaması için güneş enerjisi, rüzgar, biyokütle enerjisi kullanımı); • yakacak odun, hayvan atık ve bitki artıklarının sürdürülebilir olmayan kullanımını azaltmaya katkıda bulunan enerji etkinliği projeleri (odun ve kömür soba / ocaklarının etkinleştirilmesi); • bozulmuş toprakları iyileştiren biyo-yakıt çalışmaları; ve • sürdürülebilir biyokütle üretimi, hasadı ve kullanımı.

Uygulama Alanı	Proje faaliyetlerine örnekler
	<p>SGP desteğine uygun olmayan çalışmalar:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tabana ulaşmayacak, enerji teknolojilerine yönelik salt araştırma geliştirme (AR-GE) çalışmaları.
<p>Uygulama Programı 11: Çevresel Olarak Sürdürülebilir Ulaşımın Özendirilmesi. Bu Uygulama Programı altında projeler, uygun teknolojiler ve ulaşım modellerini geliştirerek, uygulayarak ve kullanımlarını sağlayarak, sera etkisi yaratan gazların (GHG) salımını azaltmaya odaklanacaklardır.</p>	<p>Uygun çalışmalar:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Özellikle küçük ve orta büyüklükteki yerleşimlerde trafik yönetimi ve temiz yakıtların kullanması yolu ile etkin, daha az kirleten ulaşım ve nakliye şekillerinin tanıtımı ve savunu çalışmaları; • güvenli bisiklet yolları, daha iyi yaya olanakları, toplu ulaşım uygun park yerleri gibi çalışmalarla motorsuz ulaşımı (yaya, bisiklet, paten vb. motorsuz taşıtları) özendirme kampanyaları ve yerel yönetimlerle ortak uygulama çalışmaları; • topluluklar ve sivil toplum kuruluşlarının (STK), yerel halk ve kent sakinlerinin, kentiçi ve çevresi ulaşım sistemleri tasarımı ve politika oluşumuna katılımı için kapasite geliştirici etkinlikler; • topluluklar ve sivil toplum kuruluşlarının (STK), kara taşımacılığı salım standartlarının belirlenmesine ve bunların izlenmesine katılımlarını sağlamak için eğitim ve kapasite geliştirici etkinlikler; <p>SGP desteğine uygun olmayan çalışmalar:</p> <ul style="list-style-type: none"> • GHG salımına etkileri olmadığından küresel yararı bulunmayan, CNG (Sıkıştırılmış Doğal Gaz) veya LPG (Likit Petrol Gazı) otobüsler, taksiler, üçteker taşıyıcılar veya motosikletler.³
<p>Kaynaklar: Uygulama Programı 11: Doğal Sürdürülebilir Ulaşımın Özendirilmesi http://www.gefweb.org/Operational_Policies/Operational_Programs/OP_11_English.pdf Asya ve Pasifik Sürdürülebilir Ulaşım Ağı, Sustran Ağı http://www.geocities.com/sustranet/ Ulaşım ve Gelişme Politikası Enstitüsü http://www.itdp.org/ST/ Uluslararası Bisiklet Vakfı http://www.ibike.org/ GEF Gdansk (Polanya) Bisiklet Altyapı Projesi http://www.gefweb.org/Documents/MediumSized_Project_Proposals/MSP_Proposals/Poland_MSP_Gdansk_Cycling.pdf GEF Metro Manila (Filipinler) Kentsel Ulaşım Entegrasyon Projesi - Marikina Bisiklet Yolları Projesinin Parçası http://www.gefonline.org/projectDetails.cfm?projID=785</p>	

EK NOT: Projelerde bir topluluklar veya sivil toplum kuruluşunun (STK), projenin sahibi olması gerekmektedir. Ancak projenin teknik kalitesini yükseltmek, projenin uygulanabilirliği ve sürdürülebilirliğini sağlamak üzere yerel üniversite, özel sektör, ilgili kamu kuruluşu ve projenin yürütüldüğü bölgedeki yerel yönetimler, diğer topluluklar veya sivil toplum kuruluşlar (STK) proje ortağı olabilirler.

³ Bazı CNG dönüşümleri GHG salımını azaltabilir fakat GHG'yi yayan kasıtsız ve kaza sonucu oluşan sızıntılar bazen salımı artırabilir veya sistemin bütünü küresel yararı ortadan kaldırabilir.

- **Uluslararası sular:**

SGP uluslararası sular (nehir, göl, deniz) odak alanı kapsamında **uluslararası sulara ulaşarak tehdit unsuru yaratan karasal kaynaklı yüzey ve yeraltı suları kirlenmesiyle mücadeleye öncelik vermektedir.** Buna göre deniz ve sulakalan ekosistemlerinin arıtma kapasitelerini aşacak düzeyde ve yaşayan organizmalarda birikim yapan zehirli maddeler ve ağır metal salınımının önlenmesine yönelik projeler SGP'nin uluslararası sular konusundaki önceliklerindedir.

Bununla birlikte aşağıdaki konular da öncelikler arasında belirtilebilir:

- Türleri tehlikeye sokan veya ekosistemleri tehdit eden organik, biyolojik kirlilik veya diğer atıkların önlenmesi;
- Uluslararası suların kıyılarında biyolojik çeşitliliği destekleyen hassas habitatların (kıyı sulakalanları, kıyı şeritleri, ve mercanlar gibi) ekolojik karakterinin korunması;
- Uluslararası suların kıyılarında aşırı balık avcılığı, aşırı tatlısu çekimi gibi sürdürülebilir olmayan doğal kaynak kullanımının önlenmesi.

Aşağıdaki tablo, odak alanın kapsamı ve bu alanda desteklenebilecek faaliyet örneklerini içermektedir:

Uygulama Alanı	Tanım	Proje faaliyetlerine örnekler
Uygulama Programı # 8. Su Odaklı Alan	Bir uluslararası su kütesindeki (deniz, nehir, göl) öncelikli çevre sorunlarıyla mücadele projeleri	<ul style="list-style-type: none"> • Nesli tükenmekte olan hassas deniz, göl ve nehir türlerinin ve yaşam alanlarının korunması amaçlı teknik yardım ve kapasite geliştirilmesi; • Alternatif sürdürülebilir teknik ve gelir kaynaklarının geliştirilmesi; • Karadeniz ve Akdeniz'de Çevresel Öncelik Etüdlerinin uygulanmasının desteklenmesi; • Karadeniz ve Akdeniz için yerel düzeyde uygulamada Stratejik Eylem Planının ve Ulusal Stratejik Eylem Planının denemesi.
Uygulama Programı # 9. Kara ve Su Entegre Odaklı Alan	Uluslararası sulardaki çevre sorunlarıyla mücadelede kara ve su kaynakları yönetimi entegrasyonu projeleri	<ul style="list-style-type: none"> • Endemik, ender veya nesli tehlike altında olan deniz ve kıyı türlerinin katılımcı yöntemlerle envanterinin çıkarılması ve toplum tarafından kullanımının belirlenmesi; • Hassas ekosistemleri tehdit eden sektörel bazda faaliyetlere karşı bütüncül tatlı su havzası – kıyı alanları yönetiminin geliştirilmesi; • Sürdürülebilir olmayan uygulamalar sonucunda kıyı topraklarında tuzlanmaya sebep olan faaliyetlerle mücadelede teknik yardım ve kapasite geliştirme; • Karadeniz ve Akdeniz'de Çevresel Öncelik Etüdlerinin uygulanmasının desteklenmesi; • Karadeniz ve Akdeniz için yerel düzeyde uygulamada Stratejik Eylem Planının ve Ulusal Stratejik Eylem Planının denemesi.
Uygulama Programı # 10. Kirleticiler Odaklı Alan	Uluslararası suların kirlenmesini sınırlayacak en iyi uygulamaların benimsenmesi önündeki engelleri aşma yollarını gösteren projeler	<ul style="list-style-type: none"> • Karasal ve deniz kaynaklı kirlilikle mücadelede toplumsal girişimlerin geliştirilmesi; • Kimyasal gübre ve pestisit gibi tarımdan kaynaklı kirliliğin azaltılması; • Evsel ve endüstriyel atıkların azaltılması; • Karadeniz ve Akdeniz'de Çevresel Öncelik Etüdlerinin uygulanmasının desteklenmesi; • Karadeniz ve Akdeniz için yerel düzeyde uygulamada Stratejik Eylem Planının ve Ulusal Stratejik Eylem Planı ile ilişkili faaliyetler.

- **Ortak Alanlı Uygulama Programları:**

Bu program altında projeler ekosistemlere ve doğal kaynak yönetimine bütünsel yaklaşımı olan toplum tabanlı faaliyetleri destekleyecektir.

ÇOK ODAK ALANLI UYGULAMA PROGRAMI		
Uygulama Alanı	Tanım	Proje faaliyetlerine örnekler
Uygulama Programı # 12. Entegre Ekosistem Yönetimi	<p>Projeler bütüncül olarak en az iki veya daha fazla GEF odak alanında bileşenler içermelidir:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Biyoçeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımı • Uluslararası suların korunması • İklim değişikliğine önlemler <p>İmkan: OP 12, iki veya daha fazla GEF odak alanını kapsadığı için, OP 12 GEF/SGP projelerinin orta ölçek projelere yükselmesi için bir fırsat verir.</p> <p>Kaynaklar: Uygulama Programı 12. Entegre Ekosistem Yönetimi http://www.gefweb.org/Operational_Policies/Operational_Programs/OP_12_English.pdf International Development Research Center – Uluslararası Kalkınma Araştırmaları Merkezi http://www.idrc.ca/ GEF Projesi: LAC Ekosistem Yönetiminde Entegre Silvo-Pastoral Yaklaşımı http://www.gefonline.org/projectDetails.cfm?projID=947, GEF Projesi: Senegal'in Dört Temsili Bölgesinde Entegre Ekosistem yönetimi http://www.gefonline.org/projectDetails.cfm?projID=933</p>	<p>Örnek Proje konuları ve faaliyetleri:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Küçük çiftçilerle tarımsal koruma uygulamaları yaparak, biyoçeşitliliğin korunması ve karbon tutma amaçlarını bütünleyen entegre mikro-havza yönetimi⁴; • Su ve toprağa entegre yaklaşımla tatlısu ve karasal biyolojik çeşitliliğin korunması amaçlı sulakalanların entegre yönetimi; • Biyolojik çeşitliliğin korunması amaçlı nadas, doğru tarımsal ormancılık ve orman-çayır yönetimi, ve bozulmuş mera ve arazilerin ekolojik iyileştirmelerini bütünleştiren, ekolojik hizmetler⁵ ve biyoçeşitlilikle uyumlu arazi ve kaynak kullanımının yaygınlaştırılması; • Uluslararası sularda atıksu deşarjından kaynaklanan olumsuz etkileri azaltmak, kıyı ve deniz ekosistemlerinde biyolojik çeşitliliği korumak, karasal ve sucul ekosistemlerde sera gazını tutmak; • Sınıraşan su havzalarında ve paylaşılan havzalarda kritik sulakalan ve kurakalan habitatlarının korunması ve sürdürülebilir kullanımı.

⁴ Tarımın korunması, atmosferdeki karbon seviyesinin azaltılmasına, toprakta ve organik maddelerde tutulmasına şu yollarla yardım eder:

- Toprağın minimum işlenmesi topraktaki organik karbon seviyesini yükselterek organik maddeleri korur, toprağın yapısını sabitler ve erozyonu önler.
- Organik maddeleri toprağa geri döndürmek toprağın verimliliğini artırır, su tutma kapasitesini yükseltir ve bitki gelişimini teşvik eder.
- Ekinlerin artık kısımlarını koruyucu tabaka, hayvan atığını gübre olarak kullanmak suni gübreleme harcamalarını düşürür.
- Bozulmuş arazilerin yeniden iyileştirilmesi biyolojik çeşitliliği çoğaltır, ekolojik süreçleri ve ekosistemlerin dayanıklılığını destekler. Kaynak: GEF Güney Afrika Koruma Tarımı Projesi (www.nbi.ac.za/consfarm/cfindex.htm).

⁵ Sağlıklı ekosistemler şu hizmetleri sunarlar: hava ve suyun niteliği, niceliğinin iyileştirilmesi ve temizlenmesi; atık arıtma; sel ve kuraklığı azaltarak iklimi düzenleme; toprak verimini artırma ve besin döngüsü sağlama; tozlaşma ve tohum yayılması; ve zararlı kontrolü.

SGP seçim kriterleri

Desteklenecek projelerin GEF/SGP stratejik çerçevesinde ve özellikle yukarıda özetlenen SGP Türkiye Stratejisine uygun olması temel kriterdir. Buna göre proje ancak yukarıda açıklanan odak alanlarda olmalıdır. **Çevreye duyarlı, ancak SGP çerçevesi dışındaki projeler SGP tarafından desteklenmemektedir.**

Ayrıca, SGP, projenin en az yüzde 50'sinin aynı veya nakdi olarak, uygulayıcı kuruluşun kendi kaynaklarından veya başka kaynaklardan karşılıyor olmasını bekler. Diğer bir ifade ile, Projede SGP desteği kadar aynı veya nakdi katkının proje sunan taraf veya ortaklarınca üstlenilmesi gerekmektedir.

Projelerde aranan yukarıda belirtilen temel kriter yanında, tercihi güçlendirecek diğer özellikler şunlardır:

- **Projenin** gönüllülük esasına dayanması;
- Proje kapsamında özellikle az gelişmiş kırsal bölgelerde doğal kaynaklara baskıyı azaltacak, alternatif ve/veya ek **sürdürülebilir geçim kaynakları** geliştirmeye yönelik faaliyetler yer alması;
- Projenin, gelişme, uygulama ve değerlendirme aşamalarında proje alanındaki yerel halkın ve diğer ilgi gruplarının **aktif katılımını** hedeflemesi;
- Projenin proje alanında yerel ilgi gruplarınca **destekleniyor** olması;
- Çevre koruma ile kalkınmayı/ yoksullukla mücadeleyi **entegre** edebilecek olması;
- Projenin **sürdürülebilir** sonuçlar hedeflemesi;
- Projenin **etkilerinin yayılabilir** ve gelişmeye açık olması;
- Projenin diğer ulusal veya uluslararası projeler içinde **bütünleyici** olması.

Kimler Proje sunabilir

Başvuran kuruluşun uygunluğu her bir teklif özelinde değerlendirilmekle birlikte, Birleşmiş Milletlerin tanımladığı tüm sivil toplum kuruluşları GEF Küçük Destek Programı'na (SGP) proje sunabilirler. Bunlar;

- **temsili yapı** sahibi ve **üyelerine karşı hesap verebilir**;
- **demokratik ve şeffaf** bir karar alma mekanizmasına sahip; ve
- **özel sektör güdümü, hükümet kuruluşu tarafından veya hükümetler arası bir anlaşma ile kurulmuş** değildir.

Bu tanıma uyan derneklerin, vakıfların, kooperatiflerin, meslek odalarının, birliklerin, noter onaylı adi ortaklıkların*, kar amacı gütmeyen ve GEF çerçevesindeki projeleri, SGP tarafından destek için değerlendirmeye alınabilir.

** SGP, noterden onaylı "müteselsil kefil sistemi" ile bir araya gelen en az 5 kişiden oluşan "Adi Ortaklıkları" da sivil girişim kapsamına almaktadır. Buna göre, belirli bir amaç için bir araya gelmiş bir grup içerisinde, her bir kişi sorumluluğu eşit paylaşır, birbirine kefil olur ve ortaklıkla ilgili konularda hukuken muhataptır. Bununla beraber, proje etkilerinin sürdürülebilirliği ve ortaklığın hesap verebilirliği açısından, adi ortaklığın proje süresinden en az bir yıl daha uzun süre geçerli olması şartı aranmaktadır. Proje özelinde, gerekli görüldüğü hallerde ortaklığın daha uzun süre devamı SGP tarafından istenebilir.*

Proje seçim süreci

Projeler, SGP Ulusal Koordinatörü tarafından ön elemeden geçirildikten sonra SGP Ulusal Yürütme Komitesi tarafından seçilirler. SGP Ulusal Yürütme Komitesi gönüllülük prensibiyle çalışmakta ve STK temsilcileri, akademisyenler ve hükümet temsilcilerinden oluşmaktadır.

Seçim süreci:

- Proje önbaşvuru formlarının UNDP /SGP Koordinatörlüğüne iletilmesi;
- Önbaşvuru formlarının ön elemeden geçirilmesi;
- İlk elemeyi geçen projeler için, SGP Ulusal Koordinatörünün desteğinde detaylı proje teklifi hazırlanması ve UNDP / SGP Koordinatörlüğüne iletilmesi;
- Proje tekliflerinin SGP Ulusal Yönlendirme Komitesi tarafından incelenmesi ve desteklenmeye uygun projelerin seçilmesi

Önemli Not: SGP Proje Geliştirme sürecinde tarafların toplanması, küçük ön araştırmaların tamamlanması için 2000 USD'a kadar proje geliştirme fonu sağlayabilmektedir.

Detay bilgi için:

Z. Bilgi Buluş ve A. Özge Gökçe
Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP)
GEF Küçük Destek Programı (SGP) Ulusal Koordinatörlüğü
Birlik Mah. 2. Cadde No: 11 06610
Çankaya / Ankara

Tel: 0312 454 11 31- 32

Faks: 0312 496 14 63

E-posta: bilgi.bulus@undp.org veya ozge.gokce@undp.org